

REFLECȚII ISTORICE CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA ȘCOLII DE CÎNTĂREȚI DIN CHIȘINĂU

HISTORIC REFLECTIONS ON THE ACTIVITY
OF CHURCH SINGERS' FROM CHISINAU

Tatiana DANIȚĂ,
doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău

The article "Historic Reflections on the Activity of Church Singers' School from Chisinau" focuses on its historical data since the end of the 19th century till the beginning of the 20th century. The institution which educated many singers, choir conductors has increased the level of musical education and choral art in Basarabia.

The author step-by-step elucidates the most important data and events in historical and cultural development of the School, emphasizing the performing way of the School Choir. The text describes the main characteristics of the mentioned choral collective - the real promoter of religious choral singing in Basarabia.

Un aport considerabil în dezvoltarea învățămîntului muzical și a artei corale în Basarabia de la sfîrșitul sec. al XIX - începutul sec. al XX-lea l-a adus și Școala de cîntăreți din Chișinău, instituție ce a educat un număr mare de diaconi - cîntăreți, reghenți și dirijori de cor, avînd și un laborator de creație practică pentru discipolii ei - Corul Școlii de cîntăreți din Chișinău.

Școala a fost înființată în anul 1889 la inițiativa Chiriarhului, care a susținut material nu numai procesul de studiu, ci și asigurarea cu rechizite, cărți ș. a. Congresul preoțimii din 1891 a găsit că Școala este pusă pe baze sănătoase și din acel an i-a acordat un ajutor material însemnat. La 1893, pe parcursul celor 2 ani de studii, în Școală erau predate discipline ca catehismul, citirea slavonă bisericească, gramatica limbii ruse, cîntarea bisericească, tipicul bisericesc și muzica instrumentală, iar la 1905 a mai fost introdusă și cîntarea moldovenească [1]. Către anul 1907, școala număra 18 ani de existență, dar activi-

tatea ei cerea a fi îmbunătățită și mai mult, motiv ce a inițiat discutarea acestei probleme la Congresul Eparhial din septembrie 1907. La una din ședințele acestui congres a fost ascultat proiectul unui nou regulament de funcționare a școlii de cîntăreți, elaborat de o comisie specială, din componența căreia făcea parte și Mihail Berezovschi. Acest regulament prevedea reformarea claselor de cîntăreți bisericești. Necesitatea de reorganizare a lor era dictată și de problema existenței Corului arhieresc al Catedralei din Chișinău, care la acel moment primea subsidii insuficiente din partea Eparhiei și care, prin intermediul claselor de cîntăreți își fortifica rîndurile și-i atribuia unele funcții de săvîrșire a serviciilor divine.

Școala de cîntăreți își avea un Statut cu multiple paragrafe și condiții, prin intermediul cărora se stipulau obiectivele ei, regulile de admitere în această școală, precum și obiectele ce urmau a fi studiate. Spre exemplu, paragraful 1 dezvăluia obiectivul principal

al instituției în cauză: Clasă de cântăreți bisericești este instituită cu scopul de a educa cântăreți buni, care, în egală măsură, ar putea fi și buni conducători de coruri bisericești.

Paragraful 6 stipulează condițiile de bază pentru admiterea la cursurile Școlii de cântăreți: este necesar de a avea calități vocale bune, auz muzical, cunoașterea melodiilor dogmaticilor și troparelor celor opt glasuri, notele cheii sol sau de alt. Paragraful 7 concretiza faptul că toți elevii vor studia din contul propriu, iar în paragraful 42 sînt enumerate obiectele ce urmează a fi studiate, printre care: teoria muzicii și cîntul – 3 ore pe săptămîină; cîntarea moldovenească – 4 ore; cîntarea bisericească – 4 ore; cîntarea corală – 2 ore; cîntarea la vioară pe grupe – 2 ore. Orele de cînt coral cuprindeau:

- a) cîntarea pe trei și patru voci;
- b) dirijarea pieselor corale, a lucrărilor bisericești metrizate și nemetrizate;
- c) studierea partiturilor conform tipicului de curte, din culegerea ediției sinodale, lucrări ale compozitorilor Bortneanschi, Turceaninov, Lvov, Vinogradov și alții;
- d) studierea Liturghiei pe trei voci a lui Mihail Berezovschi, precum și a altor aranjamente ale compozitorului;
- e) dirijarea cu grupe de cântăreți și cu corul în întregime.

La lecțiile de teoria cîntului și a muzicii se studiau, de asemenea, teme ca: organizarea de coruri, corul la unison, corul polifonic, corul omogen (spre exemplu, corul format din bași și tenori). Istoria cîntării bisericești era un obiect important de studiu [2].

La o scurtă perioadă după reorganizarea sus-numită, rezultatele ei s-au resimțit nu numai prin îmbunătățirea procesului de studiu, ci, mai ales, prin activitatea corului. Membrii colectivului urmau cursurile preconizate în planul de studiu, completînd rîndurile corului mitropolitan, participînd la multiple

servicii religioase de la Catedrală; corul fiind protagonistul frecvent al lecturilor etico-religioase. Meritul considerabil al acestui colectiv se datorează, în mare măsură, dirijorului V. Govorov, cîntăreț al Corului arhieresc al Catedralei din Chișinău, condus de M. Berezovschi, care, probabil, a recomandat candidatura coristului său pentru această funcție.

Începutul anului 1912 este împînzit cu înștiințări privind evoluarea corului Școlii de cântăreți la lecturile etico - religioase din 22, 29 ianuarie, 5 februarie și 4 martie [3]. La lectura din 22 ianuarie s-au pregătit pentru interpretare piesele ca „*Din tinerețile mele*”, semnată de Al-lemanov, două creații semnate de N. Cerepnin – „*Întru împărăția Ta*” (solo tenor și cor) și „*Cuvine-se cu adevărat*”. Este important să menționăm că la acest eveniment pentru prima dată a fost interpretată lucrarea „*Binecuvîntează, suflete al meu pre Domnul*”, **aranjată** pentru cor de Mihail Bârcă. În cartea sa „*Mihail Bârcă – compozitor și dirijor*”, G. Ceai-covschi - Mereșanu comite o eroare, atribuind lucrarea menționată compozitorului. Această aserțiune poate fi extrasă din următorul fragment: „... *el face primele încercări de compoziție. La o prelegere ce a avut loc în Sala eparhială din 22 ianuarie 1912, corul Școlii de cântăreți, condus de V. V. Govorov, interpretează lucrarea lui M. Bârcă „Suflete al meu pre Domnul”, scrisă după o melodie greacă* [4]”. În cele din urmă, afirmăm cu certitudine că, prin lucrarea menționată, M. Bârcă face primele încercări de armonizare a melodiilor din Psaltichie, și nici într-un caz de compoziție. „*Activizarea*” artistică, ce a avut loc în perioada analizată, putea fi și rezultatul etatizării Școlii. La 1912 a fost elaborat un Statut sinodal în baza căruia Școala a fost înscrisă în buget, asigurînd-o cu surse materiale necesare pentru activitate amplă [1].

Mersul bun al repetițiilor corului Școlii de cântăreți este evident și în urma

evoluării din 29 ianuarie, unde se interpretează un nou repertoriu, com-parativ cu cel al concertului anterior. Corul a prezentat piesele ca „Ușile pocăinței”, aranjată de D. Soloviov, „Fericit bărbatul”, melodia Lavrei Pecerskaia din Kiev, „К Богородице прилежно”, semnată de A. Arhanghelski, „Cuvine-se cu adevărat” și „Imnul Regal”. Conținutul muzical al lecturilor eticoreligioase din 5 februarie și 4 martie a cuprins piesele „Brațele părintești”, semnată de A. Lvov, „Ușile pocăinței” cîntare znamennîi, „Pre Tine” de Turceaninov, „Cuvine-se cu adevărat” de N. Cerepnin, „Cămara Ta, Mântuitorule” semnată de Smirnov, „Tâlharului” melodia Lavrei Pecerskaia și Dogmaticul Glasul al 6-lea „Cine nu te va ferici”. Comparînd acest repertoriu cu cel al Corului arhieresc al Catedralei din Chișinău, observăm că corul Școlii de cîntăreți are tendința de a interpreta, în mare parte, lucrările colectivului profesional, moment lesne de înțeles, cel puțin, din motivele principale, care au stat la baza reorganizării claselor de cîntăreți bisericești. Evident că repertoriul corului școlar era unul mai simplu, reieșind din posibilitățile membrilor colectivului. Pe parcursul întregului an, corul a fost protagonistul manifestărilor similare, fapt elucidat în Cronica oficială [5].

Conlucrarea acestor două colective a fost foarte prodigioasă, în special pe parcursul perioadei cînd Mihail Berezovschi a devenit directorul acestei școli (1913-1921)¹. De fapt, activitățile artistice ale corului Școlii, în mare parte, constituiau părți componente ale activității Corului Catedralei, subiect elucidat în una din multiplele cronici din periodica timpului, perindate printre numeroase-

le documente analizate la acest subiect. „Serviciul divin s-a săvîrșit cu participarea corului arhieresc, condus de părintele M. Berezovschi și a elevilor corului de cîntăreți”; „La liturghie au cîntat două coruri: corul arhieresc și cel al Școlii de cîntăreți” [6]. Anul 1918 l-a prins pe M. Berezovschi în funcția de director al acestei Școli. Procesul de naționalizare, decurs cu insistența Î. P. S. Nicodim, n-a produs modificări esențiale în sistemul educațional al școlii. Însă programul de învățămînt a fost modificat la capitolul obiectelor școlare în așa fel că, în locul limbii ruse, a istoriei și a geografiei, s-au introdus aceleași obiecte românești, iar în locul cîntării moldovenești s-a introdus cîntarea bisericească de tradiție bizantină. Celelalte obiecte – teoria muzicii, tipiconul bisericesc, sf. Scriptură și altele au rămas în curriculum din fostul program rus și erau predate în conformitate cu acest program.

La Congresele Eparhiale din februarie 1920 și în septembrie 1921 s-au discutat probleme cu privire la reorganizarea Școlii de cîntăreți în școala secundară. Modificările esențiale ale noului proiect aprobate de Congres pot fi extrase din articolul „Școala de cîntăreți din Chișinău și reforma ei” [7] cuprinzînd:

1. trecerea de la 2 ani de studiu la 3 ani;
2. posibilitatea de a intra în Școală și a absolvenților de 2 clase secundare, cu condiția că ei vor poseda voce și auz bun și vor susține, pe lîngă școală, examenul de diferență pentru clasele a 3-a și a 4-a secundare.

Aprecierea și avizul pozitiv al fostului profesor de la Conservatorul din Moscova, dl. Veaceslav Bulăcirov, cu privire la Școala de Muzică Bisericească, este unul din argumentele pro pentru dezvoltarea și extinderea activității școlii. În articolul său „Muzica bisericească în Basarabia” [8], V. Bulăcirov a subliniat importanța muzicii bisericești și a școlilor de muzică bisericească, din punct de

¹ Cercetătorii activității lui M. Berezovschi nu au menționat date cu privire la conducerea Școlii, excepție făcînd Serafim Buzilă în lexiconul enciclopedic *Interpreți din Moldova*, care atestă acest fapt prin specificarea anilor de administrare a Școlii de către M. Berezovschi în perioada 1913-1921.

vedere istoric, pentru dezvoltarea culturii muzicale serioase în Franța, Italia, Germania și Rusia. Materialul publicat conține un apel întru susținerea Școlii de cântăreți, ca instituție cu perspectivă muzicală proeminentă, fiind absolut necesară pentru dezvoltarea muzicii bisericești în ținut. Găsim foarte important a reda un fragment de text care va oglindi ideea expusă mai sus: „De mult timp, aici [la Chișinău]² există așa-numita Școală de cântăreți, care, în anul trecut a fost transformată în Școala de Muzică Bisericească cu 3 ani de studii. Elevii ce aleg această școală capătă aici o solidă pregătire generală și muzicală, necesară pentru dirijorii de coruri și, avînd în vedere starea bună a învățămîntului din școală, acești tineri vor fi buni propagatori și răspînditori ai cîntării bisericești în țară. Dacă în viitor această școală și-ar lărgi programul său de studii muzicale și generale, atunci sperăm că vom avea o școală solidă muzicală bisericească, ca cele relatate mai sus [școlile muzicale bisericești din Soissons, Paris, Roma, Munchen, Regensburg, Petrograd, Moscova], și cultura muzicală din Basarabia va fi asigurată, cel puțin, cu o instituție solidă muzicală.”

Starea bună a învățămîntului din școală, în mare parte, se datora finanțării serioase atît din partea statului, cît și din partea Congresului Eparhial.

Succesorul lui Mihail Berezovschi la postul de director al școlii a fost profesorul Andrei Harghel, care a continuat politica de conducere a predecesorului său și și-a adus aportul la îmbunătățirea calității de predare în școală.

Școala a funcționat pînă la anul 1944. O astfel de atestare a devenit posibilă datorită anunțului cu privire la organizarea cursurilor speciale pentru cîntăreții din Basarabia, care datează din anul 1943 și care sună în felul următor: „Ministerul Cultelor a aprobat ca la școala

de cîntăreți a Arhiepiscopiei Chișinăului să se țină cursuri speciale pentru cîntăreții practicanți din Basarabia. Cursurile vor începe la 16 August în localul școlii din str. Gh. Asachi Nr.10 și vor ține o lună de zile. Candidații vor da la 10 August un examen la diferite obiecte. Ei trebuie să aibă absolvit cel puțin cursul primar-complimentar” [9]. Din textul avizului publicat în ziar, putem concluziona nu numai în ce privește perioada de funcționare a Școlii, ci, în mare măsură, vizavi de buna calitate instructivă a instituției, precum și evident, nivelul profesional al colectivului coral. Toate cele enumerate mai sus constituie motivul principal pentru care Școala a fost selectată ca instituție de bază pentru desfășurarea cursurilor de perfecționarea cîntăreților din întreaga Basarabie.

În cele din urmă, este important de menționat aportul Școlii de cîntăreți și al corului ei la dezvoltarea artei muzicale din Chișinău și întregul ținut, iar, în special, la valorificarea muzicii bisericești în calitate de catalizator al procesului de devenire a artei muzicale în general. Importanța corului de cîntăreți este evidentă, dacă vom urmări momentele ulterioare, ce îl caracterizează drept colectiv unic la Chișinău și anume:

1. este un cor de studiu, cu repertoriu, scopul și sarcinile instructiv-didactice, obligațiile și responsabilitățile corespunzătoare profilului instituției;
2. corul Școlii de cîntăreți este participant activ la multiple manifestări culturale și festivități oficiale alături de cel arhieresc;
3. îndeplinește parțial obligațiile Corului arhieresc, astfel facilitînd, în mare măsură, munca coriștilor din corul profesional;
4. este o „punte de decolare” instructivă și artistică, o oportunitate unică pentru tinerii de la țară, anume cei care nu au reușit să treacă prin Seminarul Teologic, avînd la bază doar

² Explicațiile din parantezele patrate aici și în continuare ne aparțin.

anii de școală primară, în schimb posedau abilități vocale și muzicale conturate;

5. este un „atelier” de cântăreți bisericești și de dirijori de cor cu dreptul de a preda cântul coral în școlile primare și medii.

Repertoriul corului, în mare parte, era identic cu cel al Corului Catedralei, moment dictat de funcția pe care o îndeplinea. Evident, piesele corale de complexitate sporită lipseau din lista lui repertorială.

Încheiem relatarea noastră a evenimentelor în ordinea cronologică cu trasarea unor momente generalizatoare. Istoria Corului Școlii de cântăreți din Chișinău se înscrie perfect în istoria

culturii autohtone, evocând atmosfera epocii și ambianța socială. Activitatea Școlii în general și a corului, în special, a avut rezultate benefice atât asupra creșterii profesionalismului muzical, cât și asupra societății și publicului larg. Producțiile muzicale, examenele de fine de an, concertele publice jubiliare sau cu diverse alte prilejuri, suportul compoziției muzicale a serviciului divin la Catedrala Chișinăului, elogiate de presa locală, în ceea ce privește calitatea interpretării – toate acestea au contribuit la formarea tradiției muzicale, a gusturilor și a preferințelor unui public larg.

Referințe:

1. *Școala de cântăreți bisericești* // Anuarul eparhiei Chișinăului și Hotinului (Basarabia). România, 1922, P. XVIII.
2. Datele cu privire la reorganizarea Școlii de cântăreți din anul 1907 precum și la conținutul Regulamentului nou elaborat, au fost extrase din articolele arhivei personale a lui Efim Bogdanovschi.
3. *Епархиальная хроника* // K.E.B., 1912, Nr. 4. – P. 97-98; Nr.5. – P. 130-131; Nr.6. – P. 149; Nr.10. – P. 281.
4. Ceaicovschi-Mereșanu, G., *Mihail Bârcă, compozitor și dirijor*. Chișinău, 1995. P.13.
5. *Епархиальная хроника* // K.E.B., 1912, Nr. 45. – P. 1347.
6. *Епархиальная хроника* // K.E.B., 1912, Nr.5. – P. 130.
7. *Școala de cântăreți din Chișinău și reforma ei* // Luminătorul, 1922, Nr.11. – P.32-34.
8. Bulăciiov, V., *Muzica bisericească în Basarabia* // Luminătorul, 1925, Nr.6. – P.21-23.
9. *Cursuri speciale pentru cântăreți* // Raza, 1943, Nr. 667. – P.4.

18 mai, 2006

Recenzent: *Elena Mironenco*,
doctor în studiul artelor,
conferențiar universitar